

ORTA ÖĞRETİMDE FELSEFE DERSİNİN ÖNEMİ

Okt.Durmuş KILIÇ*

Lise müfredat programlarının içerisinde yer alan derslerden birisi de, Felsefe dersi'dir. Bu dersin amacı ve hedefleri, sık sık tartışma konusu olmaktadır. Farklı yaklaşımlar, farklı görüşleri dile getirmektedir.

Felsefe dersinin orta öğretimdeki amacı, öğrencilere farklı bilgi dallarının varlığını göstererek, onlarda ilmi düşünüş yoluyla yaratıcı, yapıcı, verimli ve hoşgörülü bir zihniyet geliştirmek, öğrencileri Türk-İslam aleminin de içinde bulunduğu, kültür ve medeniyet gelişmeleri konularında şuurlandırmak, öğrencilerin hayat ve dünya görüşlerini geliştirmelerine yardımcı olmak üzere; çeşitli felsefe problemlerine imkan ve zemin hazırlamaktır. Olaylar üzerinde özellikle sosyal ve kültürel alanda tutarlı, etraflı ve sistemli düşünme kabiliyetlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Milli kültürümüzü, öteki kültürlerle karşılaştırarak öğrencilerin Milli Eğitim Temel Kanununun işaret ettiği nitelikte birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlamaktadır^x.

Ülkemizin Milli Eğitim ve kültür politikalarına baktığımız zaman, felsefeye büyük destek verdiklerini görüyoruz. Ancak felsefe yine de toplumda istenen ölçüde yaygınlaşmamıştır. Kelime anlamı olarak "philosophia" hikmet sevgisi, bilgelik sevgisi olan felsefenin bu kadar desteklenmesine karşılık, toplumda yaygınlaşmamasının sebebi nedir? Bu problemin temelindeki yanlışlık nedir. Demek ki hedef ile hedefe ulaşma arasında bir boşluk var. Bu boşluk nedir ve nasıl doldurulabilir?

Boşluğun temel nedeni, felsefi düşüncelerin batı'dan olduğu gibi alınıp kitaplara aktarılmalarıdır. Bir başka deyişle, "yapaylık ve taklitçilik"tir. Türkiye'de felsefeyi yaygınlaştırmak için çeşitli çabalara girişilmiştir. Felsefe dersleri mevcut siyasi iktidarların belirlediği programlara göre verilmiştir. Ülkemizde Felsefenin yapaylık ve taklitçilikte ele alındığını Prof.CANEVİ'de belirtmektedir¹.

Bize göre bu yapaylık ve taklitçilikten kurtulmanın yolu şudur; öncelikle, felsefe dersinin programlarında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Çünkü, toplumların sağlıklı kalkınması, yaratıcı ve tenkitçi düşünebilen insanların yetiştirilmesine bağlıdır. Bu insan tipini yetiştirmede orta öğretim temel basamak olmalıdır. Bunun içinde 1991-1992 öğretim yılından itibaren uygulamaya başlayan Ders Geçme ve Kredili sistemde felsefe dersinin zorunlu dersler arasında yer alması çok olumlu bir karardır. Filozofları ait oldukları kültürden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Filozof-kültür ilişkisi gerektiği gibi kurulamamıştır.

Felsefe akımları ve filozoflar mensup oldukları toplumun inançlarıyla renklenmişlerdir. Bu sebeple ilk çağ filozofları putperest, Avrupalı düşünürler ve hristiyan

lardır. Türklerin ve diğer islam toplumlarının yetiştirdiği düşünürler ise müslümandır². Her felsefi düşünce kendi toplumunun, kendi kültürünün ürünüdür. Filozofların bizde anlaşılmasının ya da yanlış anlaşılmasının sebebi budur. Felsefe kültürünü ve felsefe anlayışını sadece liselerdeki sınırlı muhtevayla kazandırmak güçtür. Liselerdeki felsefe programı öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte hazırlanır ve öğretmenler de istenilen niteliklere sahip olursa, bu güçlüğü aşmak kolaylaşacaktır.

Bu güçlüğü aşmanın yollarından birisi derslerde bilim-felsefe ilişkisinin birbirinden ayrılmaz parçalar olduğunu; daha açık bir ifade ile bilim ve felsefenin bütün hür insanlığın ortak kültürü olduğu gerçeğinin programlarda ve derslerde belirtilmesidir. Bu yol yapaylık ve taklitçiliği kaldırmada büyük rol oynayacaktır. Ayrıca felsefi sistemlerin Türk düşünce sistemine girerken düşüncemiz üzerinde meydana getirdiği olumlu veya olumsuz sonuçlarını da ortaya koymak daha sağlıklı olacaktır.

Nitekim bir toplumun gelişip yükselmesinde felsefenin çok önemli bir yer tuttuğu açıktır. Bu hususu 17.asır düşünürlerinden Katip Çelebi görmüş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinde felsefe dersinin öğretimden kaldırılmış olmasının etkili olduğunu belirtmiştir. Katip Çelebi "felsefe tedrisattan kaldırılınca ilimlerin rüzgarı durdu" diyor³.

Toplumların sağlıklı kalkınmasında bilim-felsefe-din üçlüsüne bir arada yer verilmesi şarttır. Üç düşünce alanının kaynaştığı örnekleri 9.yy. 12.yy Türk-İslam dünyasında görüyoruz. Bu dönemlerde batı, bilim-felsefe-din üçlüsünü çatışma içerisine soktuğu için kalkınamamış ve karanlık devrini yaşamıştır. Maalesef benzer hataya Osmanlı'nın son döneminde de düşülmüştür. Bu nedenle ki liselerimizdeki felsefe derslerinde bu hususların önemine de değinilmelidir. Nitekim, bu üçlünün düşünce tarihi boyunca bazen uzlaşarak bazen çatışarak varolduğu görülmektedir.

Felsefenin muhtevası genel olarak kendi tarifi ile, zorda olsa belirlenmiştir. Aşağıda verilen değişik tarifler felsefenin muhtevasını belirleyecek niteliklerdir. Amacımız, felsefeyi daha iyi ortaya koyabilmektir. Bunun için tariflerini ele almakta fayda vardır. Bir tarife göre; felsefe, sistemli ve akli bir düşünmedir. Felsefe, sistemli ve tenkidci bir bilgi çeşididir. Felsefe, insana farklı bir bakış açısı kazandırır⁴. Diğer bir tarife göre, felsefi düşünce; bütün bildiklerimizin, inandıklarımızın ve yol gösterici olarak kabul ettiğimiz değerlerin, peşin hükümlerimizin, tutumlarımızın dışında kalarak onlara geniş bir perspektifle bakma, irdeleme, çözümleme ve eleştirme çabasıdır⁵. Felsefenin gelenek işi olduğuyla ilgili tariflerden birisi de şudur: Felsefe, gerçeği bir bütün olarak algılamak, onu genel ve sistemli bir bütün olarak açıklamaktır. Felsefe ele alındığı konu itibarı ile, yani yönelişi açısından evrenselidir. Fakat o, çıkışı, kuruluşu bakımından milli özellikler taşır ve taşmalıdır. Çünkü felsefeyi ortaya koyan düşünürler, onu yetiştiren kültür ortamıyla alakalıdır. Nihayet "Felsefe bir gelenek işidir"⁶. Felsefe "Bilgiler üstü bilgidir, refleksiyondur"⁷.

Verilen tarifler dikkate analiz edilirse felsefi düşünmenin saf insan merakından doğan, zararsız bir düşünmeyi hedeflediği görülür. Bu nedenle özellikle, orta öğretimde felsefe dersinin başarıya ulaşması için felsefenin, insanların kafasını karıştıran boş manasız kavramlardan örülü bilgiler yığını olmadığı, aksine yukarıda

da belirtildiği gibi eleştirci bilgi olduğu da anlatılmalıdır.

Bilindiği gibi, felsefe ve filozoflar hakkında, birçok kimselerin çoğunlukla yanlış ve bazen de noksan kanaatleri vardır. Bunlardan biri, felsefeyle uğraşanların dinsiz olduğuyla ilgilidir. Halbuki felsefe tarihi içindeki filozofların büyük bir bölümünün dindar ve inançlı olduğu görülmektedir. Bu yanlış kanaatlerin birçok sebepleri vardır; birincisi, bazı kimseler gerek tarihçesi gerekse disiplinleri bakımından felsefe hakkında bütünü kuşatacak bilgiye sahip olmadıkları için okuduğu eserlerden doğru dürüst bir mana çıkaramıyorlar. İkincisi, filozofların yanlış değerlendirmelerinden ibarettir. Üçüncüsü ise, Felsefenin zor anlaşılmasından dolaydır⁸.

Nitekim, birçok kimseler filozofların bilgiçlik taslayan, kendilerini beğenen insanlar olduğunu, garip ve tuhaf davrandıklarını, hatta herkesin aklını karıştıracak şeyler söyleyip, toplumdaki birlik ve beraberliği bozmaya çalıştıklarını söylerler. Hatta, onların dinsiz olduklarını da zannederler.

Bu hataları toplumumuzda yapılmasının sebepleri vardır. Bizde, felsefi tutum ve problemler uzun yıllar din içerisinde ele alınıp açıklanmıştır. Felsefi problemlere, dinimiz net ve açık cevaplar vermiş, bunun için yeniden bu problemlere akıl yolu ile cevap aramanın gereksizliğine inanılmıştır. Diğer bir sebep, felsefenin batı toplumlarının bir ürünü olduğu ve ülkemizde belirli dönemlere felsefe müfredat programlarının muhtevalarının yukarıdaki bölümlerde de belirtildiği gibi batı felsefesi ağırlıkta olmalıdır. Bir başka sebepte, felsefe dersinin konularının öğrencilerin anlayabilecekleri şekilde anlatılmamasıdır.

Felsefenin bu şekilde anlatılması felsefenin böyle olduğu anlamına gelmez, problem, ifade şekliinden kaynaklanır. Nitekim, insanlık tarihinin en büyük siması, Alemlere rahmet olarak gönderilen Hz.Muhammed (S.A.V. 571-632) buyuruyor ki; "İnsanlara anlayacakları ölçüde söyleyiniz, zor söylemek kolaydır; kolay söylemek zordur".

Felsefe öğretmenine, felsefe hakkındaki yanlış kanaatleri ortadan kaldırmak için büyük görevler düşmektedir. Orta öğretimde öğrencilere bilimsel bakış açısı, felsefi tutum, olayları objektif olarak yorumlayabilme gücü kazandıran felsefe öğretmeni olmalıdır. Öğrencilere derste düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilecekleri, tartışabilecekleri ortamı hazırlamalı, hoşgörülü davranmalıdır. Yukarıda bahsettiğimiz "taklitçilikten" kurtulmanın bir yolu da budur.

Ayrıca felsefe müfredatındaki konuları bilim tarihi desteğinde, yerine göre çok belirgin karşılaştırmalarla, müşahhas örneklerle, seminer modeline göre de işleyebilmelidir. Ayrıca, bu görüşlerin, Türk düşünce sistemi içerisindeki yerinin ne olduğu da belirtilmelidir. Bütün bunlar yapılırken dikkate alacağımız ilke şu olmalıdır; bilim ve felsefe, bütün hür insanlığın ortak kültürüdür. Bu kültür mozayikine tüm toplumların katkısı vardır.

Felsefe yirmibeş asırdır büyük bir üslup ve sistem kompozisyonu içinde Batı'da, Çin'de, Hindistan ve diğer ülkelerde yaşıyor⁹. İşte bu yaşayan felsefeyi, geleceğimizin umudu genç nesillere vermek gerekir. Bunu gerçekleştirirken kendi milli felsefemizi, dünya görüşümüzü de öğrencilerimize kazandırmak gerekir. Esas amaç da

budur. Eğitim felsefemiz, bir taraftan çağdaş esaslara, diğer taraftan da milli değerlerimize dayandırılacak şekilde verilmelidir.

Bunu yapabildiğimiz sürece felsefe ile ilgili birçok tartışmalar ortadan kalkacaktır. Sonuç olarak, sosyal, kültürel ve ilmi olayları yorumlayabilen, herşeyden de önemlisi, hoşgörülü ve objektif olabilen, ilmi zihniyete sahip insanlar yetiştirebilmemiz için, orta öğretimde verilen felsefe kültürü bir basamak teşkil etmektedir. Bu sebeple felsefe dersine gereken önem verilmelidir. Çünkü öğrenci bu yolla felsefî tutum kazanacak, toplumu ve kendisini daha iyi değerlendirecektir. İnsanın kainat içinde yerini belirleme gibi önemli bir sonuca ulaşmasında da felsefenin rolünün olduğunu anlayacaktır. Öğrenci, felsefî düşünce sayesinde toleranslı bir davranış kazanacak, toplumda birbirine zıt bütün anlayışların birlikte yaşayabileceği gerçeğini kavrayacaktır.

Bana göre, felsefe, milli birlik ve beraberliğin bir harcı olarak kullanılabilirdiği sürece değerlidir. Liselerdeki hedeflerden birisi de bu olmalıdır.

---

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü
Öğretim Elemanı

x 2195 Sayılı M.E.B. Tebliğler Dergisi

1 CANEVİ, Gökhan Fatma Pınar, "Felsefeye Varmalıyız" Milli Kültür Haziran 1990, Sayı 73.

2 KEKLİK Nihat, Felsefe, Mukayeseli Bilgiler ve Kaynaklar, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1978, s. XI.

3 ÖNER, Necati, "Felsefe ve Toplum, Milli Kültür, Haziran, 1990, s. 73.

4 BOLAY, Süleyman Hayri, "Toplu Soruşturma" Milli Kültür, Haziran, 1990, s. 73.

5 Fidan Nurettin-Eren Münire; Eğitim Bilimlerine Giriş, s. 120-121.

6 GÜRSOY, Kenan, "Toplu Soruşturma" Milli Kültür, Haziran, 1990, s.73.

7. M.E.B. Komisyon, Felsefe Ders Kitabı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1984, Sayı: 16.

8 KEKLİK, Nihat, Felsefe'nin Tekniği, Doğu Yayınları, İstanbul, 1984, Sayı, IX.

9 Japsen, Karl, Felsefeye Giriş.. Çev, Mehmet AKALIN-Dergah Yayınları, İstanbul, 1981, Sayı: 34.